

Omgevingswet – so what?

Auteurs: Hans Broekhuizen (programmamanager VRR), Michel Baars (programmasecretaris VRR), Arend de Jong (adviseur M&I/Partners) en Renee Linck (zelfstandig organisatieadviseur).

Ervaring impactanalyse geeft zicht op verandering

Er wordt veel geschreven over de komst van de Omgevingswet en het bijbehorende Digitaal Stelsel Omgevingsrecht (DSO). Maar de invoering van de Omgevingswet is 'beleidsneutraal' dus hoe groot zijn de veranderingen nou eigenlijk? Wordt het misschien allemaal gehyped en overdreven? Of is er toch meer aan de hand? De ervaring in de regio Rijnmond geeft zicht op de verandering.

Waar sta ik in de keten? Samen werken voor veiligheid

De veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond werkt samen met partners zoals gemeenten, omgevingsdienst (DCMR) en GGD aan een veilige en gezonde leefomgeving in een van de meest risicovolle gebieden van ons land. De huidige samenwerking is nog vormgegeven langs lijnen van verantwoordelijkheden; elk van de partijen kijkt vanuit eigen expertise (sectoraal). In dit soort situaties worden vragen vaak 'over de schutting gegooid'. De omgevingswet vraagt juist een integrale benadering. De veiligheidsregio wil zich daarom samen met partners voorbereiden op de Omgevingswet en de nieuwe vormen van samenwerking met burgers en bedrijven. Daarom wil de regio inzichtelijk hebben wat de Omgevingswet straks vraagt. Daar hebben ze alle reden voor: bij de stelselwijziging in het sociaal domein hebben we gezien dat de zorg aan cliënten alleen met veel kunst en vliegwerk in de lucht gehouden kon worden. En zelfs 2 jaar na de ingangsdatum bezorgen financiële afhandeling en informatiestromen de gemeenten en partners nog dagelijks hoofdpijn. De enorme inspanningen van betrokken professionals waren binnen de perken gebleven als organisaties eerder afspraken hadden uitgewerkt zodat ze klaar waren op moment dat de wet in ging.. Dat moet en kan met deze stelselwijziging anders. Daarom heeft de veiligheidsregio met M&I/Partners een impactanalyse uitgevoerd.

Omgevingsrecht

Het motto 'ruimte voor ontwikkeling, waarborgen voor kwaliteit' is de essentie van de Omgevingswet. Vereenvoudiging is een belangrijke doelstelling. De kern van de wijzigingen in het omgevingsrecht:

- Gedeelde verantwoordelijkheid, met eigen verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer
- Integraal denken en werken
- Vertrouwen in plaats van controle
- Lokale 'regelruimte' voor maatwerk
- Uitnodigende overheid en participatie van belanghebbenden

Zie: www.omgevingswetportaal.nl

Is er meer aan de hand? Aanpak voor analyse

Er zijn verschillende landelijke instrumenten om beeld te krijgen van de impact. Deze hebben echter als belangrijkste beperking dat ze algemeen zijn en te weinig rekening houden met de specifieke context van de organisatie. M&I/Partners heeft daarom voor de veiligheidsregio de volgende aanpak ontwikkeld, waarin de interne en externe netwerken zijn betrokken.

- 1 Bepaal de stip aan de horizon: welke rol heeft de organisatie in 2019 respectievelijk in 2024? (de mijlpaal-momenten van de omgevingswet). Wat is de ambitie? Deze ambitie wordt intern gezamenlijk doorgesproken en vervolgens in gesprek met partners verder aangescherpt (wat verwacht het netwerk van ons?).
- 2 Concretiseer dit voor de diverse producten en diensten: bespreek per product of dienst de toekomstige situatie, rekening houdend met de veranderingen in de wetgeving, veranderingen in de maatschappij én met veranderingen in de informatievoorziening (DSO). Betrek hierbij ook de ketenpartners; hoe kijken zij naar deze veranderingen? Zie ook kader managementgame.

- 3 Deel deze beelden in een workshop. Bepaal met elkaar wat de effecten zijn van de (wets-)wijzigingen: wat zijn de kansen, wat zijn de risico's? Wat moeten we ontwikkelen/veranderen? En wat betekent dat voor ons project/programma?
- 4 Stel een plan op voor de voorbereiding op de Omgevingswet en toets dat bij ketenpartners.
- 5 Ga gezamenlijk aan de slag in pilots of werkgroepen; durf te experimenteren, monitor de inzichten die dit oplevert en stel de aanpak zo nodig bij.

De omgevingswetgame

De nieuwe manier van werken kunnen organisaties optimaal met elkaar verkennen in een managementgame. De game confronteert betrokkenen met realistische dilemma's en stimuleert zo de discussie over nieuwe manieren van (samen)werken. De game biedt een goede methode om met partners het gesprek aan te gaan.
<https://mxi.nl/seriousgame/430>

Effecten wijzigingen omgevingsrecht

Deze stelselwijziging is een vervolg op al ingezette ontwikkelingen, zoals de digitale overheid en het omgevingsloket, zaakgericht werken, de participatiesamenleving, deregulering en – meer specifiek voor veiligheidsregio's- risicogericht werken en integraal toezicht. De Omgevingswet legt de lat echter hoog; de wetgever gaat ervan uit dat deze ontwikkelingen al zijn doorgevoerd. De hoofdlijn van de veranderingen is dat nieuwe vormen van samenwerking nodig zijn; tussen burgers, overheid en markt enerzijds en tussen overheden onderling anderzijds. Er zal meer in netwerkverband en digitaal gewerkt worden aan een veilige en gezonde leefomgeving, waarbij naast de veiligheidsregio ook Omgevingsdienst, GGD, waterschappen, bedrijven, woningcorporatie et cetera een bijdrage leveren (co-creatie). We zien nieuwe ontwikkeling in de planvormingsfase, bij toezicht en handhaving en in de informatievoorziening. Met name daar zal de veiligheidsregio op moeten investeren. De effecten van de omgevingswet verschillen:

- *planvorming gebiedsontwikkeling*: hier worden de kaders bepaald. Het is daarom cruciaal dat alle betrokkenen een actieve rol pakken bij de ontwikkeling van een omgevingsvisie en omgevingsplan. Vooroverleggen spelen een steeds grotere rol, veiligheidsregio's moeten hier hun bijdrage zichtbaar maken.
- *vergunningverlening*: naar verwachting vervalt voor circa 60% van de activiteiten de vergunningplicht; normen zijn centraal geregeld en er geldt een algemene zorgplicht. Een deel wordt vervangen door een melding. Daarop moeten veiligheidsregio's hun adviesprocessen aanpassen.
- *toezicht en handhaving*: door vermindering van regels en vergunningen, is er meer deskundig toezicht nodig. Immers: het gaat om het integraal beoordelen van een situatie, en niet meer om het vinken van veiligheidsvoorschriften. Risicogericht werken en systeemtoezicht moeten verder versterkt worden.
- *Informatievoorziening*: er is 'buiten' veel meer informatie beschikbaar en die moet effectief ingezet worden. Veiligheidsregio's zullen hun kennispositie moeten versterken omdat de informatie niet meer vanzelfsprekend -via de vergunningen- wordt aangeleverd. Met de komst van het DSO lijkt de informatievoorziening landelijk geregeld te gaan worden, maar dat is maar voor een deel van de informatiebehoefte en de ontwikkeling loopt tot 2024. Overheden kunnen nu al direct aan de slag om zelf de informatievoorziening te verbeteren ter voorbereiding op de omgevingswet. Speciaal moet daarbij aandacht uitgaan naar kwaliteit van gegevens.

Lessons learned: voorbereiden op de omgevingswet

Door in gesprek te gaan over de effecten en hoe die specifiek kunnen uitwerken, komt er meer zicht op de impact. De volgende handvatten kunnen we meegeven op basis van onze ervaring:

- 1 Bepaal met elkaar de ambitie: waar willen jullie straks staan? Wat is jullie bijdrage aan een veilige en gezonde leefomgeving?
- 2 Bepaal waar in het veranderproces de focus moet liggen en hoe je de binnenwereld en buitenwereld gaat verbinden.

- 3 Ben actief in pilots, experimenten en programma's. Zorg dat je mee kunt denken, laat zien wat je toegevoegde waarde is. Maak hier je ambitie waar. Voer het gesprek met programmamanagers van gemeenten/provincie.
- 4 Monitor de ontwikkelingen, bepaal je rol, producten en diensten. Vertaal die naar de interne organisatie: werkprocessen, personeel/competenties, informatievoorziening.
- 5 Ondersteun medewerkers in hun ontwikkeling; bied zicht op gevraagde netwerkvaardigheden en inhoudelijke kennis, organiseer ontwikkelgesprekken en leergemeenschappen rond thema's (integraal werken, netwerkleiderschap, risicogericht werken, accounthouderschap, etc.)
- 6 Verbeter de kwaliteit van informatievoorziening¹, implementeer digitaal werken en regel de bronnen; zorg voor aanvullende afspraken om noodzakelijke informatie te krijgen die niet door het DSO wordt afgedekt.

Hoe met deze handvatten om te gaan, bepaalt u natuurlijk zelf, rekening houdend met de ambities.

Is er wat aan de hand? Onze conclusie is dat de regels wel in grote lijnen hetzelfde blijven, maar dat deze stelselwijziging het speelveld en het spel totaal verandert. Dit heeft effecten voor producten, diensten, werkwijze, personeel, financiën en informatievoorziening en vraagt tijdige voorbereiding. Kortom; er ligt nu de kans om op tijd te beginnen en zo de invoeringsproblemen die we zagen bij de decentralisaties in het sociaal domein vóór te zijn.

¹ Ga hierbij uit van de 3B's: beschikbaar, bestendig en betrouwbaar